

ספר

שם משماאל

תולדות

רביינו שמאאל אליעור ב"ר יהודה אידלש

המכונה **מהרש"א**.

שיטתו, הlek נפשו ודרכו בקדוש.

ונלווה לו

מכתבים ספרותיים בשם

לשכת סופרים.

מאת

שמעאל אבא הארעדעツקי

מחבר ספר « אמריו שפר ».

דראהאביטש

נדפס בדפוס א. ה. זופנוק

תרנ"ה.

Druck von A. H. Župnik in Drohobycz, Galizien

1895.

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 850.

119387

ספר

שם שמואל

תולדות

רביינו שמואל אליעזר ב"ר יהודה אידלש
המכונה מהרש"א.

שיטתו, הlek נפשו ודרך בקורס.

ונלה לה

מכתבים ספרותים בשם
לשכת סופרים.

מאת

שמואל אבא הארעדעツקי

מחבר ספר "אמריו שפר".

דראהאביטש

נדפס בדפוס א. ה. זופניך
תרנ"ה.

Druck von A. H. Župnik in Drohobycz, Galizien
1895.

יובל שי

לכבוד

ידידו ש"ב היקר המופלג בתורה ויר"א
חכם ונבון בנש"ק

מו"ה יהודה ליב שניאורסאהן ח"ו
בהרוב הצדיק המפורסם מו"ה שניאור זלמן
אדמו"ר מקאיפיסט שליט"א

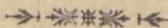
ולכבוד

נות ביתו ש"ב העדינה
משכלה ומלמדת דת וدرעת ב"ק

מרת פעריל תח"י

מאה ידים עוז וש"ב המוקירים ומכבדים

המחבר.

מִכְתָּבִים

מדרשי חכמי עמנו על דבר ספרי "שם משמואל".

ב"ה ט' אלול התרנ"ג, שעברשין.

שלום רב לידיidi חכם לב ונבוֹן רוח מבקש דעת ומזומה ככסף
וכמתמוני מוֹה שמוֹאַל אֶבָּא האראדעツקי הי"ו.

שמחתני בפועלך, ארנן במעשיידיך, להראות כי גם בדורות האחרונים
היו נמצאים אנשים שהכל בם המכונה בשם,,ASHBOLOTH", באמור בפסכת
סוטה (מ"ז ב') ,,מאי אשבולות? איש שהכל בו," וע"ז פי' הרמב"ם
,,ואהשבולות כינוי על אדם הכלול המדות ופעולות והחכמתו לפי מניהם
והוא מה שאמרו אשבולות איש שהכל בו", עכ"ל. וגם כי שם (מ"ז א')
אמרו ,,משמעות יוסי בן יווער איש צרייה וויסי בן יהודה איש ירושלים
בטלו האשבולות", לא בטלו כלל, אך רמי המעללה וגדרלי הקשרון כמו
התנאים בטלה, אבל לא אלה אשר למטה מהם, אולם גם מלאלה תורה
הדעתי ותפירה החכמה ומיתן כי יירבו בארכז למזער אנשים החחפצים מאד
להיות הכל בם כי החפץ הוא יסוד כל מדע וכל בינה, וממנו ילק הלוך
האדם ממעללה אל מעלה עד אשר לעב גיע, וגם כי בתחלת קשה עליו
מאדר העיון בחכמה כאשר יחל שכלו לצאתת מן הכח אל הפוועל בשערה
יצא הלאה הלאה עד גבה שמי התבוננה ולכון אך לאויל אשר שכלו לא
החול עוד צאת מבתי נפשו החוצה ראמות חכמות לא כן לנבוֹן אשר
שכלו החול לצעוד צעד אחד מן הכח אל הפוועל לו נקל מאד לצעוד
אחריו וזה צער ענק ערי למחוֹן הפצוי גיע. ועל פי הרעיון הזה בארטוי
מאמר: ,,האי צורבא מרבען דמי לפרטודה דחווי קלא דכינון דנבט נבט",
(תענית ד' א') ולנבוֹן כטוק נקל מאד לדעת את באורי מהדברים הנ"ל.
ותוב עשית באשר בחרת לך מכל החכמים בהגאון מהרש"א זצ"ל להובית

ממנו מציאות אשכבות בימים האחרוניים, כי לא עליה עוד על לב איש אשר יד המהרש"א, שאין לנו ממנו רק הערות קצורות על גוף"ת, משלה כלל, בחכמת הקבלה, בפילוסופיא, בחכמת תוכנות השמים,DKDOK לשון הقدس, ועוד הרבה מהם — היטבתן מאר לראות לדברי מהרש"א, וזה ילטוש את עיניך לראות תמיד את האמת ויעורך עוז להגוט מאין הפגות בספריו דעת ומזימה. כה יברך אהובך ומוקירך ומכבדך

יעקב דיפמאן.

ב"ה ביעלייטץ يوم ועש"ק ו' טבת תרנ"ד לפ"ק.

החיים והשלום וכל טוב סלה לכבוד הרב החריף ובקי החכם שלם וכוי כשת מוחה שמואל אבא הארגדעツקי נ"ז.

בתשובה על יקרתו הנני להודיעו אשר מאר שמחתי על הגרגרים אשר שם כת"ר לפני ספרו "שם ממשואל" תלדות מהרש"א, ושמחתי מאר עליהם כי ראיינו מלא וגדוש מספרים ראשונים ואחרונים, מלבד אשר הוסיף נופך משלו, ומײיתן וידפישנו במהרה להעшир בו את ספרותנו ולשם נפש הדורי שМОיקירו ומכבודו בערכו הרם
שלמה נלמן חיים האלבערשטאם.

ב"ה יום א' ט"ז טבת תרנ"ד ביעלייטץ.

שלום וברכה מרפא וארכאה לכבוד הרב החכם הנכבד וכוי כשת מוחה שמואל אבא הארגדעツקי נ"ז.

קבלתי יקרתו ונחנתי מאר בקראי עוד את הגרגרים אשר הוסיף להביא לפני מתוך ספרו שם ממשואל,ומי יתן כי יעללה בידו לחוציאו במהרה לאור. —

— 1 —

במכ"ע המبشر והנשר שנה רבייעת 1864 גליון 25 נמצא ג"כ
תולדות מהרש"א ז"ל אך ממד קטנה בכמות ואיכות ולא נזכר שם מאומה
פדרכו בקדוש. והנני ידידו דו"ש טוקירו ומכבדו

ש. ז. ח. האלבערשטאטם.

ב"ה כ"ד טבת נרד"ת לפ"ק.

שלום וכל טוב לבבود הרב הגדול בתורה וחכמתה מוהר"ר
שמעואל אבא הארעדעツקי נ"י, מחבר ספר „אמרי שפר“.

הגנרים אשר שלחת לי מתוך ספרך „שם משמעואל“ והוא תולדות
המהרש"א נתנו שמחה בלבי כי רأיתי שמכת"ר לא בלבד חכם ונבון אך
גם בקי בספריו הראשונים ואחרונים וגם לרבות בספריו מחקר ישנים וגם
חדשין, ובאמת ראוי הספר הנ"ל להתodium ולהגלוות על שדה חכמת ישראל
ולראות אור עולם. והנני בזה דושכית בכבוד גדול כראוי וככבוד

דר. יוסף יצחק קאבקאך.

חוּפֶק אינסברוק י"א.

בשם ר' ! כ"א שבט תרנ"ד פה דראהאביטש בנגלייצ'ין.

כבוד הרב החכם השלם וחוקר, הנתן „אמרי שפר“ וymbiker,
כש"ת ה"ר שמעואל אבא הארעדעツקי הי"ו.

מכתבו הנכבד בא אליו במועדון, ואנכי הרואה כי בני מרон (ז) מושבו,
ע"כ לא אובה להעzie בתוכלה ממושבנה את לבבו ואמהר להшиб אמרים

חות דעתך הקלה, האמנם לא אדע מה ראה על כבכעה לעודך אליו בקשתו
ועמי בעצה ישאל: אם נכון וכשר הדבר להוציא לאור תולדות הגאון
רש"א זל' אחריו כי שלמים וכן רביהם נתנו תשודתם לכתר בכבוד ויקר,
והללו מעשי ידיו, ואנבי מה כי ישא אליו עניינו מן הררי עה, בכך אמרתי
אל לבי לא אהשך פי ואהלאנו ברוב תודעה על הטוב אשר יעשה עם
ישראל, ואם איש אשר מצפון אתה להחיות את נפשו מנגד גבעות עולם
לרוחצח שפויים, עוד ידו נתניה לכתוב ספר יקר כזה ומבחן ישחר בעדר
עם ישראל להורותם הדרך ילכו בה וגובול גבלו למואotton ארץ זקנינו
וחכמינו, למה זה אמן הטוב מבעלין, למה אהיה כמחрист, אף כי עתות
איןם בידי לא אוכל התפקיד וגאל מן הומן אשר הכביד אכפו עלי רגעים
אחדים להאצל לכיה ברכתי הנובעת ממוקור לבי באמת ובתמים.

האמנם עובדה יקרה ומלאכה נכבדות מדבר בה היא הכתובת
מתולדות אדם גדול בענקים כההמראש"א זיל' וכבר נשא עליו דברים יידי
ההชา"ש דרי' רובין נ"י בהמבשר (הנש"ר ש"ד 25) עם העורות ילי' רב
יוסף כהן צדק המו"ל אך קוצר במקום שאמרו להאריך, וכי הנרא יען
התגורר או במקום שהגאון שם איתן מושבו וגם חצב לו שם קברו, ע"כ
כתב מעט אדוותו אך לכתר הניח מקום להתגרה, כי כבודו טרח וגע
לחשוף מי בינה מגבאה מקור חכמתו, וטרח וגע לשום מעינוי בחבוריו
ולבאו עד תכליתו, וחקר התבונתו ימצא, ועל דבר התועלת לדורות מהקוראים
תולדות אנשי שם שכבר היו לעולמים, אהשבה לモתר להאריך במילים,
כי כבר העירו והרו חכמים ונבונים ע"ז כי רבה היא הלא מראש ימות
עולם עמלו וגעו אנשי לב לידע ולהודיע פועלות צדיקים וישראלים, וחכמת
نبונים המאים לארץ ולעליה דרים, וגם בספר העולם (תנ"ך) כתוב הדר
זה ספר תולדות אדם ועלילות ישרי לב ותום דרך, כי המה נר להרגלי^ה
איש ואיש והמה יהיו לנו לעינם לעשות כמעשיהם ובדריכיהם נלך לטוב
לנו כל הימים, ואיז נצליח ואו נשכיל. — ולמען לא אהיה לכיה למעססה
אגלה את אונו כי כבר כתוב הרה"ח משה ריננס זיל' באוצר הספרות ש"ג
בספר דור וחכמי (הנספח לאוצר) בהקדמתו ברחה אードות הסגולה
היקра והנכירה מכותבי תולדות טובי חכמים וסופרים אנשי שם העומדים
לאות ולטופת לרבים ברחוב בינתם וכרשותונם ותוכנותם מדותיהם ופעולותיהם
כי האדם מורה דרך חי ויע"כ יאמרו המושלים:

«הַתְּבֹונָה בְּבָנֵי הָאָדָם תָּאַלְפִּקְדֵּן יְוָתֵר מְסֻפְרִים אֶלְף !»

ואם חסרי דעת אשר לא חלק להם בבינה כבנת הארץ ועופ השמים
יאלפנו מאשר אצלם התולדת מבלתי להימין או להשמאי מההסללה
כמה למו הטבע מה יגדל מותר האדם בחירות היצירום להחכימנו וממנו
יקח מוסריה השבל וקנאות סופרים כאלה תרבה חכמה, ע"כ אישים קנזי
למיין ואומר לכתח"ה „ישר כחך“, ירכב ויצליה על במתה ה�建נות,
ויהיה בריא אולם, למען יעשה חיל לטובה קחל עדת ישرون וחכמיו. גם
ימלא דבריו וישלח אליו את ספרו „אמורי ספר“, וגם אנבי לא אהדר

משלות לו את ספריו „מנחה חדשה“ ואמ. ימצא חן בעניין כי היה זה
שכרי, והנני דושיה מוקירו ומכבריו
ועליג הכהן לוייטערבאך.

ב"ה יומ ב' ד' אדר"ש התרנ"ד פה מעראן.

ידיך נפשי החכם היקר וה נכבד חוקר ומכבר ה"ר שמואל אבא
לבית האראדעツקי הי"ו.

צ ר לי מאדר על כי כהיתה עני ואי אפשר לי לקרווא את כל דבריו
דברי חכמתו חוקר ומכבר, בספרו הנעלם „שם משטואל“, אבל עם כל
זאת מצאתי נפלאות גדולות והשתומתתי על גודל בקיאתו בספרים רבים
בספרי החכמים הגדולים דמיונות רמות ונשגבות תלך נפש במחקר עיוני
בכל אפסי המדע אין קץ אשר העלה כבודו ברוחו והכמתו רוחה חן ויראת
ר' הרמה, מכל חכמת נבונים שוחררי אמת ואמונה, ולאחדדים היו בידו
להראות עמוק שכלו של הגאון החריף רבינו שמואל אידלש אשר ידו
בכל חן בהלכה והן באגדה — מי כל דבריו מסכימים עם דברי כל חכמי
ישראל וחוקרו וכי הגבה הגבה לעוף על מרומי דעת ותבונה וחקרא
אלוה מצא! — עשה קוצי לימי ואברכהו, יהיהו וירפאהו ר' כאות
נפש ידרו עוז הרוש מוקירו ומכבריו

פרופיסור אהרן זאב ברוין.
המכונה אוב.

בע"ה יומ עש"ק ט"ו אדר שני לשנת „נ"ר דת“ לפ"ק פה בדורא-פעטט.

אדוני היקר וה נכבד ה"ר שמואל אבא האראדעツקי נ"י.

באגרטו אשר באה לידי הראנן דונגמא מספרו אשר הכנן על תולדות
ה מהרש"א ז"ל, ראיינו קצה הספר אסיפה מאמרי המהרש"א בענייני
[פס יסאוולן.] 2

— १ —

הקבלה וענני החקירה ואמרתו: אם יהיה כל הספר בקצחו וה טוב יהיה
רוח כל החפצים לדעת טיבו של הגאון הר' שמואל אידלם ותחלומות
רווחו ויקר מעשחו וקורות חייו תהיה נוחה ממנה. וכןן אקווה גם אני כי
יצא חבורו אשר הויל לשלוח לי דוגמא ממנה בזמן קרוב לאור העולם
וישמהו בו/כל אוחבי הכתמת ישראל וחכמי הקדמוניים וישמה לבני גם אני
הדורש בשלומו ומוקירו כערכו

פרופסור בנימין אב באכער.

—

ב"ה פטרסבורג כ"ד אד"ש התרנ"ד.

חכם וסופר נכבד הר' שמואל אבָא האראדייעקי הי"ז.

בתשובה למכתבה הנכבד השני אודיעך בחפש לבני כי מאיד שפהה
לי לראות כי תעמיך בחקר תולדות הרב הגדול מרובנו ארצנו אשר כל
חכמי ישראל הם משותוי מימי ה'וא הרב מהרש"א זצ"ל. התובנה כי
צללה בימים אדרירים והעלית בידך פנינים ומרגניות אדות דעתך זהה
באמונה במדות במוסר ודרך ארץ והלך רוח קדשו בכל הענינים העומדים
ברום עולמו של היהדות ועל זה יודוך כל מוקרי דברי חכמיינו הקדמוניים
ז"ל ופעולות רוחניות של חכמי ארצנו נ"ע ביהود. צלה ורכב ועשה חיל
כי חילך לאורייתא! ובזה תשמה את לב ונפש מכברך ומוקיר פועלך

דר. א. א. הרכבי.

—

ב"ה, ווין עש"ק בהעלותך תרנ"ד לפ"ק.

לכבוד הרב החכם הגדול מו"ה שמואל אבָא האראדייעקי נ"ז
שלום וכל טוב סלה.

קבלתי מכתבו הנכבד אשר בו הודיעני כי חננו הי"ת לחבר ספר
על מהרש"א זצ"ל וקרא שמו „שם משמואל“. באמת הגאון האמתי הוא

ראי וחתון לפרסם דרך למודו וחקירתו ברבים בספר מיוחד ובסידור נבן כי הוא מבני עלייה המעניינים אשר ראו אוור בשחקים בדור חסר ואפלה דור תהיפות אשר נתמעטו הלבבות ונטו מדרך הלמוד הנכון ונשתבשו בפלטילים של הבל, ומתחוק הגיגאים אשר העתיק כת'יר מספרו ראייתי לשמחת לבבי כי מע"כ ראוי לקרוב אל מלאכה גדולה בו וייה נועם ד' עליו לבך על המוגמר ולהוציא ספרו לאור לתפארת הגאון הנ"ל ולהגיד לו תורה ויאדר כאות מוקירו ומכבבו ודוי"ש

דר. משה גידעמאן.

דבר אל הקורא!

הא לך קורא יקר את ספרי,, שם משטואל'', תולדות רבינו מהרש"א
ויל אשר טפחתיו ורביתו ברוב עמל ויגעת בשר ורות.

תולדות רבינו מהרש"א זיל לא נכתב עד כה, האמנם החוקר הנודע
דר. רובין כתב כבר תולדות מהרש"א במכ"ע המבשר והנשר שנה ד'
1864 גליון 25. אבל היא קצר במקום שראויה להאריך. זאת ועוד אהרת
חכם הניל כתוב רק תולדות חyi מהרש"א החומרים, ואל רוחה, שיטה
והליך נפשו לא שעיה, (עיין מכתבים הניל מהחכמים שוחה והיל) לא בן
עמדוי, אנקוי כתבתני רק תולדות נפשו (פסיכאלאנישע סיסטום). רק לזה
ששמי עני כי רק בדרכ זה נביא תועלת בכתיבת תולדות חכמים, כאשר
כבר הראו ואית בעלייל רבים וכן שלמים חכמים ונבונים. (עיין מכתב יידי
הרחה"ח זהיל בתחילת ספרי הנוכחי, ובקדמת הרחה"ח רק ש לדבריו ימי
עולם ח"ד). גם התיר הגדול הכותב דבריו הימים לישראל, דר. גראטץ,
העלים עין מהמהרש"א זיל ועבר עליו בשתייה כאשר בן עשה ליתר
חכמי רוסיא ופולין. בכך לא אפריו על המדה אם אומר אשר אנקוי הוא
הראשון בכתיבת תולדות רבינו מהרש"א זיל, ואם ימצא ספריו נהר למאור" תולדות ר'
 יצחק אבוחב בעל "מנורת המאור" ועוד תולדות כמו אלה.

ואל המבקר האמתוי אומר: ודעתי מבקר ידעתו אשר פאר יחרה אפֿן
עלי מודיע הרביה בצייטאטין ומראה מקומות. אבל אם אתה לי השמעני
אוי אהרת תדבר, כי כונתי רצואה בוה להוכיח כל דעה עיונית במסמורות
בל תנתק סלה עיי' ספרים שונים ראשונים ואחרונים אשר דבריהם ישאו
בר בבד.

ובזה יצא מאת הקורא והמבקר, ושלום יהיה על הספר וספרו
וקוראו וymbkro.

שמעאל אבא הארעדעツקי

מחבר ספר "אמורי שפר".

ברדייטשוב (רוטה) יוד אלול תרנ"ד ביום מלאת לי כ"ג שנה.

שם משומאל.

8). רבינו הנadol המהרש"א ז"ל שמו הטוב הוא הר' שמואל אליעזר ב"ר יודה, וכן הוא חתימתו בהקדמת ספרו, ורובא דעלמא בקוראי שמו ר' שמואל אידלש, ע"ש חמוטו אידלש מפוננא שהיתה אשה גדולה ורבת פעלים, כי בשנת שמ"ה קמה ותעשה את ביתה בית ועד לחכמים והחדרושים שהדרשו בו חכמים הוציאה היא לאור ע"ש החבורה הקדושה שבק"ק פוננא, אחריו מות חמוטו החלך מפוננא חלמה ושם הקים ישיבה גדולה, ביום אי' ה' כסלו שנת שצ"ב גוע ויאסף אל עמיו בעיר אוסטרהא" אשר כהן בה פאר בשנותיו האחרונות (ה). (כנסת ישראל ח"ג צד ק"ס ועיין, "בכורים" שנת תרכ"ו בתחילת).

ב). רבינו המהרש"א ז"ל היה מקובל גדול וכאשך כן ראיינו רבות פעמים בספרו בחגיגה י"ב ד"ה ב"י דברים וכו' "קרובים לשמות י" ספירות שהסבירו בהן המקובלים". בכבא מציעא פ"ז ד"ה דאויל מיכאל וכו' "ויש לחכמי הקבלה דרך אחרת בזה". בסנהדרין ס"ה ד"ה כי ענותיכם וכו' "מבואר בפי חכמי אמרת כי בכל מעשה אדם נברא דבר רוחני לפי המעשה". במנחות מ"ג ד"ה חייב אדם לברך וכו' "ועפ"י דעת חכמי האמת בסוד נפש רוח נשמה" וכו'.

ג). ויהוז צדיק דרכו דרך אמונה והולך בעקבות בעלי הקבלה באמונת הגלגול. ז"ל בשבת קנ"ב ד"ה והיתה נפש וכו' "ויש בזה סוד גלגול נשמות שנפש אדם שלא זכה בחיה ניתנה ג"פ בגוף אחרים אולי יודרך הנשמה". ובמ"ק ט"ו ד"ה דמות דיווני וכו' "ויש רשעים שחטףו ונתחפה לבהמה ע"י גלגול". (וכ"ב האר"י ז"ל בספר הגלגים פ"ה ד"ה דע כי וכו' וכ"ב הרՃב"ז בספר מגן דוד אות ח' ועיין בס' תורה אל מות ח"א דיויג'). ובנדה דף ל': בעניין שמטעתו בסוד גלגול נשמות וכו' וע"ב בחולדו בגוף שני וא"ת רשות כבראשונה וכו' כי מי יודע במה תכופר ענותיך הראשונים. (עיין בס' חי העולם הבא פט"ז וו"ז)

עוד שם ס"ט, וזה הביאם לומר דהאי קרא בסוף הגלגול אמריו וכו' אבל עצמו לא נברא שנית אלא לעשות תשובה.

ד). בפירוש "מעשה מרכיבה" כתוב בשלהי פסחים כי"ט ובפרק אין דורשין יג' שהוא מסתורי תורה והוא כedula הנוטים אחרי הקבלה. (עיין ריטב"א סוכה פ"ב כ' ובס' עין הקורא מ"א לר' שם טוב בן ר' שם טוב ובדרך אמונה ש"כ ובאור ד' מ"ד ד'. ובעבורת הקודש לר' מאיר בן גבאי חלק סתרי תורה בפרקיהם הראשונים ובאמונת חכמים לר' אביעד פיג' י"ד ט"ו ובס' נוה שלום מ"ד פ"א ומ"ה פ"ה ובמצרף לחכמה דף ז').

ה). אכן מתרעם הוא מאר על המבלים בחכמת הקבלה כל ימיהם ועל הלומדים אותה מנעו ריהם ומגליים פנויים בתורה שלא כהלכה בדברי הקבלה. וזה לפ' אין דורשין ד"ה אל' לא קשי' וכו' מכאן תשובה לאותן אנשים שבדור הזה שמבלים כל ימיהם בחכמת הקבלה גם בילדותם. אם החכמה ההוא חכמת הקבלה אינה נוגעת במעשה מרכיבה לא ידועنا למה לא הזוכרה ואת החכמה בשום מקום וכו' ולפי הנראה שחכמה זו נוגעת למעלה ממעשה מרכיבה ויזהר ראיו להסתירה וכו' וכמו כן צויק כרכוכיא בקדושים ע"א. ובשיטתו זאת הלאו רביהם וכן שלמים מראשי עמנוא ראשונים ואחרונים. (עיין זהר פ' תצא דף קכ"ג ובריב"ש סימן קני' ובלקט הקמח ד"ה יוד' דף קי"א ובאהפורי בהקדמתו ובছקורים ח'ב ספ"ח וบทשובות הרמן"א ובתורת העולה ובעקירת יצחק בראש פורשו לשור השירים ובתורה והפילוסופיה מאמר ג' פ"ב וביקורת יש"ר סימן י"ד).

ו). רביינו מהרש"א ול' הבין בחכמת התוכנה ודבר בה בספריו בברכות ד' כמ"ש התוכנים, בחגיגה י"ב וזה שלא כedula התוכנים, בכ"ב ט"ו והוא כמו מ"ד מעלות לדעת התוכנים ועוד שם כ"ה ובנדרים ח' בפ' אין דורשין אומר אשר השמיים הם אויריים כedula תוכני ומנוני.

ז). מהרש"א זיל היה ג"כ פילוסוף אלחי ובמספרו מדבר הרבה בפילוסופיה. במס' ברכות י' הני חמשה ב"ג וכו' כבר ידוע בס' המחבר כי האדם נקרא עולם קטן ועוד שם י"ז ד"ה גמור בכל וכו' כמ"ש הפילוסופים האלקיים דחייב כל אדם להשכיל וכו' וביום א' מ"ד ד"ה ז' מיני זה וכ"ז כמ"ש החוקרים הטבעיים כי יש ז' מיני מתקנות וכו' וייחסו הווה לפעולת השימוש והכסף לפעולות הלבנה. וביבא בתרא ט"ז ד"ה בקש איזוב וכו' כמ"ש הפילוסוף ההכרת לא ישובח ולא יגונה, ובחולין נ"ט: שכבר נסתפקו בו גדויל הפילוסופיא אם השמש גשמי יסוד פשות חמישית או שהוא שכל פשוט ובנדלה לא לפי שהחוקרים באו לתה טבע לכל הבראים אמר שהו מהמנע וכו' ועיין עוד בדבריו בחגיגה ט"ו ד"ה בין מים וכו' דבריו פילוסופיה בהרחבה בטוב טעם ודעת אמריו גועם. ובספר"ה דסנהדרין

מ"ב בפי בר"כ קידוש לבנה. וברפ"ב דחולין כי "יראה לפי דעת החוקרים
שבל יסוד יותר רחוק" וכו'.

ח). דעתו בעניין החקירה אלהית? הוא אומר בברכות י"ז בד"ה גמור
בכל וכו' "כמ"ש הפילוסופים האלקיים דחיב כל אדם להשכיל בידיעת
מציאותו ודייעת דרכיו יתעלה ב"ה כפי יד שבלו של אדם עפ"י אמונהינו
והתורה וכו'. (עין בשורת פנים מאירות ח"א סימן ל"ט) ובchnerga יג' ד"ה
במופלא מפרק וכו' במא שחרורו התובן בלבון ציוו
כמ"ש החוקרים והפילוסופים דיש לאדם לחזור על מציאותו מתוך הברואים
שבועלים, ובחולין נ"ז כמ"ש בעל חוויה בדברים התלויים באמונה אף שידע
אותם בקבלת צדיק כ"א לחקר אותם בתופת. (עין באמנות ודעות לרמס"ג
בתקומתו וחותת הלבבות שער החיון פ"ג ובמורה נבוכים ח"ג פנ"א ובם'
עלם קטן מ"ב (לייפציג תרי"ד) ובכזרוי מ"ה פ"א ובקדמת אבן תבונ
לה', פרקים ובהקדמת הרלב"ג לשיר השירות ובהקדמת העקרונות ובם' בית
אליהם מבית שער ג' פ"א וכו' ובם' מלאכת מחשבת בראשית ג' שלח
יד ובם' תקופה לדוד ח"א פ"ז כלם הסכימו לה).

ט) במספר העקרונים הילך המהרש"א ז"ל בשיטת בעל העקרונים
וכתב בסוף מסכת ר"ה שהמלכיות וכורנות ושופרות הם נגד ג' העקרונים
שהם מציאות השם ותורה מן השמים ושבור ועונש. על דבר העזה"ב?
אומר בסוף מס' ברכות ד"ה ת"ח אין להם מנוחה וכו' וקאמר בת"ח
שהוא פעולת השכל והעין בעזה"ז ובעה"ב אין לו מנוחה וכו' מזאת
הפעולה של עיון השכל וכו' והוא קרובה לשיטת החוקרים. (עין זהר ח"א
קל"ה ב' ובז' בראשית ע"פ יהי מאורות וכו' ובכזרוי מ"א פק"ג קי"ט
וברמב"ם הלכות תשובה פ"ח ובמאמר על האגדה מבנו ובאוור ד' מ"ב
כללו י' פ"א ובעקרים מ"ד פ"ל ול"ג ובמעשה ד' מ"א פט"ז ובפירושו להגדה
בד"ה ד' זכרנו וכו' ובמبدأ התלמוד לה"ג מاز"ין להיות פ"ז ובם' העזין
לראם קוניין פט"ז סמ"א בבה"ע ובקוורות הפילוסופיא החדשנית בשיטת
החוקר שלמה מימון צד קי"ט).

נשפת האדם לפי דעתו היא מעלה השכלית כי כה דבריו בתחום
כ"א ד"ה לא מקומו של אדם וכו' "משל לאדם דברי מעלה השכלית
שבו שהוא „הנפשה“ שנאצלה" וכו' ונראה מדבריו שהולד למשירים
בסוד נשמת האדם בשיטת הפילוסוף הקדרמן אלכסנדר הפרדוטי אשר
בקבוצתו הילך הרמב"ם ז"ל במוגן פט"א וביח' פרקיו פ"א ובהלכות
תשובה פ"ה גם הפילוסוף הטורני ר' יצחק ערמאה בספרו עקלת יצחק
שער שני גם החכם ר' משה אלבירה בס' ראשית דעת ח"א פ"א פ"ב
 ועוד רבים וכן שלמים מחוקרי עמיינו. (עין ראב"ע שמות כ"ג כ"ה ובנרבוני
 למוגן ח"א פמ"א ובמלחמות השם מ"א פרקים הראשונים ובמעשה ד'
 מ"א פ"יד ובם' הנפש לרמב"ן ובם' אכן יש ד' פ"ט ובחקר אלוה ח"ה
 למודי כ"ג לי' ל"ט ובנכנת ישראל ח"א צד של"א פט"ז ובתולדות הארץ ע"
 פ"א מהחכם מוהר"ש בערנקלד). וכבר דברתי מזה בספריו „אמרי ספר".

בסדר הבריהה אומר בשילוי מס' ר'ה ל"ב ד"ה נמי וכו' „והענין כי חומר הראשון אשר ממנו נתהו כל הצורות נברא ביום ראשון ובמאמר ראשון יש מאיון וכו' אבל בימים אחרים לא היה הבריהה יש מאיון וכו'“. (עיין רמב"ן פ' בראשית וככורי שני וכוח ד' אות קמ"ז קמ"ח).

בטעמי המצות אומר בשילוי פשחים ק"ט: „דבר שהתורה גילהה טumo מביא לידי מכשול אבל דבר שמכוסה טumo בתורה גם אם הכתמים נותנים בו טעם לא יבוא לידי מכשול“. (עיין מורה נבוכים חג פל"א) והוא הנה דוש בטעם מצות מילה בסנהדרין ל"ט, ואומר: „לפי שכבר נבאו הנביאים לדעתך היה אמונה אחת וכו' לה אמר הקיסר לר' תנחים נהיו לעם אחד דהינו באמונה היישראלי דאנן דמהלין ל"ט וכו' וכו' וזה הוא הטעם הנכון במצות מילה אותן ברית בבשראנו וכו' וכו' והוא קרוב לשיטת הרמב"ם במורה נבוכים חג“.

י"ד). ויש לשונות הנראות בו כסתורות פעם מראה פנים שוחקות לפולוסופיה ופעם לקבלה, ואוחז את החבל בשני ראשיו ומהם בענין מעשה בראשית בעירובין כ"א ובחגינה י"ג אומר אשר „מעשה בראשית“ הוא החכמה הטבעית והוא כדעת הרמב"ם ודעתיה מחוקרי עמיינו. (עיין ביסודה תרמ"ג ובפירושו למשניות חגינה פ"ב מ"א ובפתיחה למו"ג ובמוריה ח"א פ"ז ובעטרת זקנים לאברבנאל פ"כ א' ובבית יהולה לריב"ל פק"ב ובס' התchia להחוקר ז"ש צד כ"ג כ"ד כ"ה כ"ז). ובמס' חגינה י"א אומר בעצמו כי מעשה בראשית הוא סוד ודבר נסתר, והוא כדעת המקובלים והנוטים אחריה. (עיין תוספות חגינה פ"ב מ"א ובאור ד' מ"ד ד"י ובדרך אמונה ש"כ ובדרשות הר"ן דרוש א' ובאמונת הכתמים פ"יד וט"ז ובהלה לדוד חג פ"א ובמצרף לחכמה דף ז'). וכදעת הרשב"א דעתו ככרוכיא עד הרמב"ם. וכן בענין ההשגה פרטית אומר בברכות י"ז שהבהמה סופה לשחיטה בזמנה ולפעמים הוא קודם זמנה לפי „המקירה“ וזה דעת חוקרינו עמיינו הרמב"ם (מורה נבוכים חג פ"ז וו"ח) הרמב"ן (בפירושו עה"כ כי ידעתו למן אשר יצוה וכו') הרלב"ג (מלחמות השם מ"ד פ"ג) ועוד, ובפסחים ק"ח אומר בפירושו לל' הגROL, „אבל הוא עצמו משגיח וכן כל בריה וכו' משגיח בארץ ליתן לכל בריה שלחה פרנסתה וכו' וב敖וצר ההשגה על הקטן גדול. (עיין בס' אור ד' מ"ב כ"ב פ"א וב' וב敖וצר נחמד ח"ד צד קט"ז קי"ז ובפנוי שד"ל צד תט"ז וב敖וצר הספרות ש"ב מאמר שני פרנסים טובים).

יא). לדעת רבינו מההרשות"א ז"ל טוב תורה עם חכמה, לאור שניהם יהדיו ילך כל איש היישראלי, בהוריות י"ד אומר: „כמו שהסולט איננו רק הקדמה ללחם וכו' כך חכמתות אחרות כמו התכוונה וכו' וחכמת המספר ותשבורות הם הקדמה לתורתינו“ וכו' כי הדר תורה חכמה גזרו אומר חכמי התלמוד (ד"א זוט"א פ"י) ורבים וכן שלמים מחכמי עמיינו אשר אחר התלמוד הראשונים ואחרונים. (עיין תקונין תקונא שביעים

ובהקדמות האמנות והדעתות לרס"ג ובמורה נבוכים ח"ג פנ"א ובפירוש הרלב"ג לקהלת עה"כ כל זה נשיתי בחכמתה וכו' ובמספר נתיבות עולם ל Maharal מפראג נתיב התורה פ"יד ובם' הנהגת ארם ח"ג פ"יב מר"ט אלטשולנגו ובם' ברית מנוחה פ"יא ובמעשה ד' מעשה בראשית פ"ב ג' ובתחלת לדוד ח"א פ"ג ופ"ד ובם' העיון מה' משה קוגין בה"מ פ"ב סימן י"א ובם' הולך תמים לר' סאטאנא ב"ה ובאוצר נחמד האג מט"ז ובבכורי העתים לשנת תקפ"ה מ"ב וככית יהודה לריב"ל פל"ט ובאוצר הספרות שב' אמר לרובו (זומן) ומשלנו היא — החכמה — כי מקור החכימות כל'ן מישראל מוצאו. (עיין כורדי מ"ב סימן ס"ז ובמורן ח"א פע"א וח"ב פ"יא וביסוד עולם בפתחתו ובתשובה הרשב"א סימן תיד' ובשביל' אמונה נתיב ח' ובתשב"ץ סימן ק"ד ובאברבנאל פ' בא ובಹקדמת הס' גנת אננו ובכורי שני וכוכת ד' ובטען גנים מספר אלים להר' ישיר מקאנדייה, ובפירוש ר' שם טוב למורה נבוכים ח"א פ"יא וביוחסין ושלשת הקבלה וסדר הדורות ובתורת האלהים פ"ז להחכם ישיר ובתורה יהודה בישראל צר פ' ובכית יהודה ח"א פכ"ג ופנ"ז).

יב). במוסר ועובדת הש"י בחר לו הרב מהרש"א זיל את הדרך התיכונה שליל הוהב, בשילוי סוכה נ"ב אומר: "תִּنְלֹא לְהִצְחָרֶךְ קַצְתָּה אֲתָה תֵּין בְּרוּבִים הַכְּדָחִים וּכְיו' וּבָהּ יִשְׁלַּם עַמְּדָךְ". ובקדושין ל' אמר "...כל ומון שאתה עוסק בתורה שהיא הרתיה וכו' שתוכל ליהנות מתענווי עזה" ז ואית אה בא לידי עבירה כי התורה מגינה לו", ובשיטה זו הלא בעקבות הפליגות אריסטו בספר המדרות העתקת שלבים מ"ב פ"ב ופ"ט ומאמר וינו פ"א. והרבב"ם במורה נבוכים ח"ב פל"ט והכורי ח"ב פ"כ וח"ג פ"א. (ועיין בבכורי העתים לשנת תקפ"ח צד ק"ט ובארץ חמדה להגן מלבים מאמר אהבת ר' ויראת הרוממות וב庫רא הדורות פ"ה מהחכם מהר"ש בערנגעלד).

הטהרש"א זיל אחו בשיטת ר' ישמעאל (ברבות לה' ועיין מנהות צ"ט ב', בתוספת ד ה לא יהיה עליך חובה וכו' יע"ש) אשר טוב תורה עם דרך ארץ שמים וארץ נשקו. (עיין במנחת ערב מאמר א' להמליע החכם רקס), הוא אומר בקדושין ל': "...דָּגֵם אָם עָסָק בְּתוֹרָה צָרִיךְ לְאֻמּוֹת וְלֹא יִסְטוֹךְ עַל הַנֵּס וּכְיו' שָׁעַשׂ תּוֹרָתִן קְבֻעַ וּמְלָאָתָן עֲרָאִי וְהִיא מִתְּבָרְכָת". ושם בסוף המסתכת מפרש לדברי ר' נהורי דה' ק' מניח אני הקביעות של כל האומנות ואני מלמדו תורה בקביע וכו'.

ועפי' דבריו יתבאר מ"ש במסכת אבות פ"ד מי' אשר ר' מאיר שהוא ר' נהורי אומר: היו מעט בעסק ועסק בתורה, אמר לשון "מעטם" בדברי מהרש"א זיל. (עיין מכילתא פרשタ יתרו שהקב"ה הזהיר על המלאכה בקום ועשה ששת ימים תעבוד וכו' ובתנוחמא ויצא ובראשית הרבה פע"ד ובמדרשי שוחר טוב מומור טו' ל' ובמשל ישבר במאמר הערות ובאוריהם ס"ר).

ג). אהבת התורה ותשוקת הלימוד חימודא דארוייתא הנה הנם
כabin נור מתנוססות מתוך דבריו, הוא הוה אומר בראש פ"ב דברות
י"ז „לא כחל שהוא צבע לעינים כי האדם יראה לעינים ולא שرك שהוא
צבע לפנים עד"ש בסוטה שאין הדור רואה אלא לפני השם אין תוכו
ביברו ולא פירוכם שהוא קליעת שער שמראין עצמן בנוראים לחסידים אבל
עלת חן מן התורה שהיא וראי מעלה חן לישבה“.

הוא אומר בפ"ב דמכות ד"ה כל האוהב ללימוד וכו' שמדריך לימוד
תורתינו מתקע עמוק ענינים לא יבא האדם על בוראה של תורה ועל
אמתה רק ע"י פלפול וחידוד עם חברים.

ובבכורות נ"ז: ד"ה ושאמרו פ"א וכו' אומר: לא יבא שום תלמוד
לעומק ושורש העניין בלי רב המלמדו כמו משה ליהושע וכו'.

הוא היה אומר בסוטה מ"ד ד"ה אשר בנה וכו' „שלמה בחכמתו
סדרן בצלומו מן הטפל על העיקר והתכלית וכו' דרוש וקבל שכר בחכמתה
יעונית שע"ז אמרו כל שיראת החטא קודמת לחכמתו וכו' חכמת התלמיד
ודאי קודמת ליראת החטא שהتلמוד מביא לידי מעשה“ (עין בשל"ה
בתחלת הס' מ"ש בזה).

יד). וחבה יתרה גודעת לו לפול פולא טבא אליבא דהילכתא ולעומת
זה חכליות שנאה שנאה את הפלפולים טפלים של מה בכך וול' במם' בכא
מציעא פ"ה ד"ה דלשתחוו וכו' הא ודאי דגמ' בני א"י היו מקשין ומפרקין
אהדי וכו' שהיו מעיינין ומתקנן כל דבר על בוראה והשMOVEDה יוצאה
לאור ע"י פלפולים וכו' משא"כ בני בבל דאפשר שהיו מפלפלים דוגמת
„חילוקים“ שבדור הזה“ וכו' בפלפל של הכל וכו' וכו' מכון לדוחות
דברי חבירו וכו' פלפל כוה מטריד את האדם מן האמת ואין מנייע
להכלתו המבוקש. (עין „ישראל“ לזרחי הרב החכם דר. קאבק הי"ו
מחברת ג' צד צ'ו). וכבר הרחיבו פה והאריכו לשון של זהירות רבים
ובן שלמים גאנים וצדיקים אראלים ומזכירים אשר תפשו ארון התורה
וכלים כאחד הרימו קולם על הפלפל של הכל וחפה לגעלו בדברים יקרים
וישרים ומאהבת הקיזור אצין לפניך ספרי הגאנונים וחכמים אשר בהמה
הטירו חיצים שונים עם גחליל רתמים על ראש המפלפלים פלפולים של
הכל ואתה תחזה בהם ותמצא נחת, הלא מה: תשובה הריב"ש (סימן
רע"א) של"ה הקדוש (מסכת שבועות) עמודי ששה (בריש עמוד התורה)
אורח לחיים (דף ל'ז) דרך חיים, נתיבות עולם (נתיב התורה פ"ה) וכו'
העמודים (פ"ה) תשובה רם"א (סימן ע"ח) חוות יאיר (סוף סימן קכ"ג)
דורש לציון (בתקדמתו) להגאון בעל נדוע ביהודה, שות' תשובה מהאהבה
ח"א (בפתחות) סדרו לב שמח (בתקדמתו) להרחה'ק מאולעסק, חובות
האב לבנו (פרק ללימוד תורה) בכורדים ח"ב (מאמר קורות סדר הלמור)

כנסת ישראל ח'ג (מאמר הפלפול בספרות ישראל) המאויר (צד ס'ט
בහערה להרב החכם מוהריל^{זע}).

ט). איש האמת רビינו מהרש"א ז'ל, האמת היה נר לרנו ולא חת
מן כל להכחיד תחת לשונו את אשר הזה לו בעון הדור, צווח בכרכוביא
ומגלה קלוון דורו ברבים, ויחקה דבריו בספר לדור יולד עלי אדמות,
שבשת קנ'ט אומר: "כ"י אין דרך המשתכנים במווצאי שבת ללבוד שעודה
לוייה מלכה שמבטלן ק"ש של ערבית ולמהר גם בשחרית וכ"ו ועוד שם,
והנה רוב עונות ובמעטם בלבד הם בדרך הזה בעזה"ר איסורי שבת מעת
מוסיר שנזהרים בהם וربים שאין יודעים באיסורין וראו בכל קהלה
להודיעם הרבה לדירוש דין ולהודיעין איסורין וכ"ו שדרך חוב הוא להם
להשתכר במוציא'ש וכ"ו ביטול תשב"ר הוא מצוי בכל קהלה גם הבחורים
מבטלים רוב הימים בין הומניט וכ"ו. שביא רוצה להיות רב ואב"ד בגין
תורה וכ"א רוצה להנגן עצמו בעשרות בין בגדים בין בתיים ובכל
דבר וזה יביא לגמול חבריו וכ"ו, ביזוי תה' ושלא לקבול תוכחתם מצוי הו
בכ"ז, מ"מ אין באמונה וכי עדר שנעשה כהויר וכ"ו יש בכל ירא ד'
וחרד לשום לבו בכל זה למי שבידו למחות וכ"ו אך אמרתי לי בזה או לוי
לא יהיה משגיח בדבר ובבר אחז"ל בכ' ז וכ"ו ונ סיון הימי המורה המובהק
(ומי כמו מורה?) יורנו אמתם דבריו באזן עתה, ולשמעו נעם. שמע
ישראל! ברפ"ב דכתבות י"ז מתאונן על רבינו דורו שהם מן הסרmonsין
וסרmonsין האמיר ל"פ" העורך וראו הדבר לתקן עפי' חכמי ארץות
וקצינם.

בפ"ז דכתבות דף ט'ז אומר וربים בדרך הזה שמקצתין עושר
שליהם שלא באמונה ובחילול ד' בגוילת הנברי (אדות איסור גוילת ואונאות
הנבר עין תוספתא ב'ק פ' הגול ובם' חסידים סימן שנ'ח שצ"ה תרמ"א
וברמב"ם פ"א מהלכות גוילה ואבדה וברא"ז אבן העור סימן צ"א ובסמיגן
בל"ת לא תחללו ובשות' חכם צבי סימן כ"ז ובשות' בנימין זאב סימן
ת"ט ובשות' מהר"י ברוינה קי'ג). ואחיה' מתחכדי מatoi ממן להיות
להם כבוד בכל שנה ולתת להם ברכת מי שברך להם שם ותפארת
ואין זה אלא מצוה הבאה בעבירה, ואין לעוזר הזה מלך וקים. בסופה
מ' מתאונן על שהבע"ב הם הם הממנין ומברין שהם ראש כפי רצונם
לפי הנאת כ"א מהם וכ"ו אבל מן הראי שהלומדים והרבנים בעצם
יבראו להם ראש כמ"ש בדורות הראשונים. (עין בחותם תכנית ח"א
בפתחתו) ובפ"ק דף ז' אומר: "והנה חטא ואשמה זו נשתרכב עתה
בקروب בימינו, וכבר באו כ"פ וכ"ו שלא יתמנה שם רב ומורה בכסף
וזהב הן ליתן ליחידים חן לרבים אבל אין איש שם על כל העונש הנורא
בשם עתנן וכ"ו בכמה תקלות וקלוקלים אשר באו לנו בדרך הזה עי' ז' וכ"א
שם ע"א מתאונן ואומר: אבל בזמנ הזה אין נתנן לך זהה וכ"א
מחפה על בני אף שהוא באמת חייב וכ"ו והנערם הולכים רוב ימיהם
בביטול תה' וכו'.

טו). גם לכבור האמת לא נשא פנים בתורה וניליה דעתו באיזה מקום בחשגה על גאוני עולם אשר לדעתו לא כיוונו יפה, ודבריהם נגד האמת, בב"מ פ"ז כותב עד הרא"ס ואין אלו אלא דברי נביות ותמהין הנ. בזבחים פ"ח כותב על פירש"י זל טעות הוא, ושם קטו"ז ופירש"י מגומג בזה. וברך זה הלק גם הגאון בעל חות יאיר וכל דעתיה, וכאשר אמר דעתה השניות מי יבין וכו' ובש"ס מצינו כמה פעמים אישתמייתיה, בדotta היא וכו'.

הוא גור משפטו על רשי"ו ותוספות אשר לפעים דבריהם סותרין זה את זה ולא חש לחוץ דבריהם אשר לא יהיו כחוקין זל בקדושים פ"ב ד"ה בפרש"י כל' איננו: „ודע שגרסת רשי"ו מהופכת הכא מדחתם, ואין להחש בכך כי בן דרכו פרש במקום זה אך ובמקום אחר שנייה פירשו, ושם פ"ד ד"ה בתוספות ר' ישמעאל כתוב: ואיך שהיה דבר רשי"ו סותרין וכו'. ועל התום כתוב בפסחים פ"ב ד"ה בתוספות עד שהוא בו: ואין זה תימא שהתוספות כתבו כן במקומות אחד ובמקומות אחר לא כתבו בן שכן דרכם בכמה מקומות, עכ"ל.

ובמקומות רבים הוא מודה על האמת ואומר לא ידעת(3), בפרק אין דורשין י"ב אומר: אמן בפרטיו הדברים במאמר הזה לא ידען לכוון להם ועכ"ב אמרתי לי בזה במופלא מתק בלה תדרוש. וכן בתמיד ל"ב אומר: אך מה שהפסיק במאמר כל העוסק בתורה לא ידען.

יז). לפעמים ביאר דברים ברוח הבקרות, ואובייר ג' גרגירים בזה:

א) בשילוי שבת ק"ו אומר: „ולא היה דבר פפא לטובה עצמו אמר בן שהוא היה עושה שכיר“, ומכאן מודעה רבה דפירוש הוא זל בשילוי קדושים ע"ב מאמרם זל על רב פפא „ולא היה איתתה היא דבעא מניהו ולא יחבו ליה“ בפירוש הא' שברשי"ו ותוספות י"ש אשר כיוונו חז"ל בדבריהם אלה על רב פפא, ועיין בהקדמת אבן ספר ח"א.

ב) בסנהדרין ס"ג כתוב: מפי הרד"ק יש ספרים שבתו בנוין ואינו כי אם בזויין והיא מלֵה מורכבת נובח חז' כשהכלב נובח מראה שנייה ובמסורת ראייה נכח בזויין רבתיה ע"כ. ואפשר מזויין רבתיה טעו שהיה נזין פשוטה עכ"ל.

ג) „עד השאלה העמוקה והנכבדה בערכה העומדת ברומו של עולם היהדות והוא שאלת הכתב, אם השתנה כתוב התורה בימי עורה מעבריות לאשורית?“ המהרש"א זל פותר את השאלה הזאת בסנהדרין פ"ב כ"א כדעת המבקרים אשר באמת השתנה הכתב, ויאמר: ולא שיק לאקשוי הכא כדריך ברפק' דמנילה והוא אין נביא רשאי לחדש דבר מעטה? דאין זה חידוש כיוון כי משנה תורה“ וזה כדעת בעל העקרים

ודיעמיה. (עיין שם מ"ג פט"ז ובמאור עינים ח'ק אמרי בינה פ"ט ופניהם בחידושי הגאון מהר"ץ חיות סנהדרין כ"א ובתעודה בישראל צד י"ח ובבית יהודה פנו ופ"צ בהערה ובדברי ימי ישראל ח"א צד רצ"ה ובדור דור ודורשו ח"א פ"ז ובמנחת כהן צד ע"ח לידי הרחה זליג הכהן לוטערבראך נ"י ובאהשכל ח"א ערך א"ב ובמסרת סייג למקרא מ"א ובכנסת ישראל ח"א צד שמ"א פל"א וב敖וצר הספרות ש"ב בחלק ד"ה וחכמה מצד כס"ט ולהלהה) אשר בן תפסו לעיקר וכבר אמר הפייטן,, או בכתב עברי ובלשון אשורי וכו'.

יח). והאמת עד לעצמו, הנה כי בן ראיינו לרביינו ז"ל אשר באומץ רוחו החזק סברתו ודעתו וקסמה לפני השומעים לאמתה בעיניהם וכמ"ש עד"ז בהקדמת ספר תולדות יצחק על התורה דמתעם זה סיים בפיירשו ודבר זה יקר וכיווץ בו, וכן הוא בדרך כלל בדברי רביינו שיש דבר המשים בוק"ל ויש שיטסים בודוק, וכן הוא משבח ומקיים דבריו בפק דסוטה ט', ,,ודברים אלו ברורים הם", בבב"ב קכ"ג ,,אבל לפ"י פשוט הכתובים וכו' אין לך אלא שאמרנו".

יט). ואציגה הנה מישותו ודרךו בקורס בביורו לאגדות חז"ל :

א) ברוב המקומות מבאר דברי האגדות בדרך רמז וסוד, כגון בראש פ"ט דברכות נ"ד ושבת ע"ז ק ד ובסילתי פשתים קט"ז ובכמה מקומות אשר רבו מספר, ובריש ב"ק מבאר גם דבר הלכה ברמז נאה. האגדה המספרת מעשיים אשר נקרו וייתו כגון דריש פ"ג דברכות מחסיד אחד שלן בבית הקברות ודועורי ושמואל המהרש"א ז"ל מוציא אותם מפשטם ומספר שבחזון נראה אליהם כן, לדברי הרוטב"א ודעתיה (עיין במבוא התלמיד להגאון מהר"ץ חיות פ"ז) וכן פירוש גם האגדה מריב"ז ור"א בן ערך אשר ירצה אש מן השמים וכו' (חגיגה י"ד) והאגדה מוכחות של ר"א והבריו (בב"מ נ"ט) גם את האגדה אשר רבייה שחתה לר' זירא (מגילה ז') הוצאה אותה מפשטה ופרשנה ,,רכפה לשותות יותר מדאי בגרונו" (עיין מאמר על האגדה מר' אברהם בן הרמב"ם ובמבוא התלמיד להגאון מהר"ץ חיות פ"ז). ולפעמים תופס רק לשון האגדה ופרשנה כמו שהיא. באגדות הלויתן בבב"ב פרק הספינה אומר: ,,ודע כי יש לנו להאמין בכל הדברים האלה בפשתן וכו' ואין הדברים יוצאים ממשמע", וכן האגדה עה"כ אגורה באלהיך עולמים אשר כל תה' שאומרים דבר וכו' שפתותיו דובבות בקביר (בכורות ל"א) מפרשנה מהרש"א ז"ל (יבמות צ') במובנה הפשט כי אין רחוק מן השבל כי השפטים גם כי מונחים ברגבי ארדמה רוחשים ע"י כת המעוור. (עיין בכור לוחב ח"א ובספריו אמריו שפר באמרות טהורות סימן ט' ובמאמרי חסיד לאברהם הנדפס בהנצנים ח'א).

הרבה אגדות מפרש בדרך הגיון ומהם בשבת ק"ט תבלין יש לנו

ושבת שמה, ומפרש המהרש"א ז"ל אשר אותו תבלין היה שמה שבת והיא מין ירך אשר שמה בן יע"ש (עיין חבצלת השرون להק"ש) ובקדושים ע"א הרני נזיר אם לא אגלה שיתרחק מבני אדם כאסיים שלא לגלות דברתם וכוי ובנדה כ"ד בעובדא דאבא שאל רץ אחר צבי וכוי פירשה ג"ב בדרך הגינוי.

והרבה אגדות מפרש במחקר מהם בפ' אין דורשין יע"ש, ובענין ד' שנכנסו לפודם יתאימו דבריו לדברי הרמב"ם במורה נבוכים ח"א פל"ב, ובפ"ק דעת ג' אומר: אמרו בזה הדמיון כי החמה וכוי' המלה נקרש והשווה נמס וכוי' לפי המקובל יע"ש. (וכ"כ הרב ר' מאיר אלדרבי בספריו שביבלי אמונה).

על דבר „אל תקרי“ ג) האמור בהגדה פעמים אין ספורות, נראה מדבריו (גיטין דף נ"ו) פירושו ממשמות. (ובן הרשב"א בתשובתו אדורות אל תקרי גוך אלא גאיך (ברכות י"ד) פירוש ג"כ בן לשון ממשמות, ועיין במאسف „ציוון לזכרון עולם“ במאמר תפארת משה בהערה).

לפעמים מפרש האגדה בדרך צחות, בב"ב כ"ה בקרא דאהוב כסוף לא ישבע כסוף, באדם שביקש שכל אשר יגע בו יהיה כסוף ולא ישבע בזה כי לחמו נחפק לכיסוף.

לפעמים משפטיו הتبול היו לו לכו ולמסקל בשקל הקודש להבין באגדה, בפ"ק דסוטה י"ג אומר: ואולי שעיננו כמו שעושים עתה למרכבות שרים וכוי' להלביש הנסיכים שחורים וכוי' ובנדירים כ"ג ממש שא לטלוא וכוי' שמעתי שיש בארץות בוניהם להם בתים ח齊ון מקורה וכוי'.

א) על דבר המספרים הנמצאים בתלמוד יש מהן אשר אמר שהן גוזמא ויש אשר הפליג בשבחן, המספר ג' מאות האמור בש"ס הוא גומטא לפי דעתו (שבת י"ג וע"ש קי"ט ועיין רש"ב פסחים קי"ט ובהערות הרם ש לס' נתיבות עולם מהדורא ב' צד רל"ד ובצין שנת תר"א צד ז') גם המספר שניים הוא גומטא לפי דבריו. (בכורות נ"ז ועיין בمبוא התלמוד להגאון מהר"ץ חיות פ"ז) ולעומת זה המספרים י"ג ווי' קדושים מהה בעינויו, כי בכמה דברים קדושים מצינו מספר זהה י"ג, כגון י"ג מדותיו של הקב"ה י"ג מדות שהتورה נדרשת בהן גם הרמב"ם הניח עקרים כמנין זהה". (נדרים מ"א ועיין שבת קי"ט) והמספר שבעה קדוש בעינויו כי „כל הקדושים הולכים שבעה בשבת השביעית והיוול והספירה“ (ערכין י"ג ועיין נדרים מ"א בדבריו שם, ועיין בפירוש ابن יחייא ובפירוש ר' אברהם פריציל בתחום ספר איוב ובמעה ד' מ"ד פ"ח ובמואר ענינים חלק אמריו בינה פ"מ"ד ובדרוש אור החיים סימן ג' להרחה ג' בעל תפארת ישראל ובבית יהודה פקי"ב ובמנחת כהן צד נ"ו ליהודי הרב החכם וועליג הכהן לוייטערבאך היינו ובסוד הספריות פ"ו להחוקר הנודע דר. רובין ובם' משלוי יהושע צד קל"א).

ב) הוא נותן טעם לשבח על דבר הרפואות אשר באו בתלמידו לאמיר : (גיטין ס"ח) "יש לשאול בכל הנז' רפואות וכו' אמאי כתיב רבנן לרבי אשינו וכו' מה"ט הותרו לכתוב הרפואות וכו' ופען ישתכחו, ומתרוק זה תראו ש אין התלמוד חסר מכל החכמת (עיין בס' חי אריסטו מ"ז) ואל יאמר הפליג על חכמי התלמוד שהיו חסרים מחלוקת הרפואה". (עיין בוחרינו שני יוכוח ד') ובתורת האלים פ"ה בהערה ובתולדות ספרות ישראל צד קלינג וכבס' בית נכתת ההלכות ח"א ובהאסמ"ף תרמ"ז צד רפ"ח).

כ). ואלה המה גדולי עמיינו המובאים בספרו : רבינו סעדיה גאון (סנהדרין צ"ב), רישי' כמעט בכל דבר, הרמב"ם (ברכות ד'). הראב"ד (עדיות פ"ב), הראב"ד (כ"ב ק"ב), הרשב"ם (כ"ב ביהוד), אבן הבון (נדרים ל"ח), הרד"ק (סנהדרין מ"ג), הרלב"ג (ברכות ד'), בן חסדי (שם), הרמב"ן (כ"ב ע"ד), הרשב"א (כ"ב קל"ד), הררא"ש (כ"ב קכ"א), הריטב"א (כ"ב קל"ד), הרא"ם (סנהדרין צ"א), הררי' קארו (כ"ב ח'), הרשייל (כ"ב קכ"א), ר' אליהו בחור (יבמות ג'), הרין (סנהדרין פ"ט).

אללה שמות הספרים אשר הובאו בספרו : ירושלמי (סנהדרין פ"ט), סדר עולם (שם), ספרי (שם ק"ד), מכילתא (שם קי"א), תוספתא (חולין ל"ד), זוהר (כ"ב פ"ח), ספר יצירה (סנהדרין ס"ה), מדרש ربיה (כ"ב פ"ח), יוסיפון (גיטין נ"ז), ילקוט (סנהדרין ק"ז), הערך (סנהדרין צ"ח), שמנה פרקים להרמב"ם (מנחות כ"ט), מורה נבוכים (שבת ל'), משנה תורה להרמב"ם (מנחות כ"ט) חבות הלביבות (חולין נ"ז) תוספות כמעט בכל דבר, פענח רזי (נדירים ל"א), בחיה (סנהדרין צ"ד), טור (שבועות ל"א), חזקוני (סנהדרין קי"א), מרדי (הוריות י"ב), כלבו (ע"ז כ"ב), העקרים (סנהדרין צ"ב), עקידת יצחק (שם צ'), יוחסין (גיטין נ"ז), שבת יהודה (כ"ב ע"ד), אරחות צדיקים (ע"ז י"ט), נחלת אבות (שם), בית יוסף (כ"ב קכ"ג), שורש ישוי (סוטה י"ג), מדרש שמואל (סנהדרין צ'), צדור המור (ובחים ק"ב), כל' יקר (סנהדרין ק"ז), ספר הנצחון (יבמות ס"ג), אמריו נועם (כ"ב ט"ז), ביאורי מהרין (סנהדרין קי"א), ועוד נזכרו בספרו גדולים וספרים למCBCIR.

הערות.

א). זיל הרב החכם הר' שלמה בובער מלכוב במכתבו אליו על דבר
תולדות מהרש"א זיל:

ב"ה יום ד' י"ז שבט תרנ"ה.

לכבוד החכם השלם מופרג בתורה מההר"ד שמואל אבא
האראדעツקי נ"י.

מכתבו מן ח' דנא קבלתי ויען כי איןני בריא אלם וסגור אני בחדר
המtooות אשיב בקצרא.

אדות תולדות המהרש"א זיל קשה עלי לעין בעין, ולחשוף אחרי
דברים הנוגעים אדרתו נחוץ ומן רב, ואעיר אותו בקצרא, בס' כלילית
יופי חיב הביא בס' אבן השותם כתב בו בהקדמתו, והוא הר' מאיר
האכיד דק"ק פילא והוא (הר' מאיר) היה בתקלה אחד מראשי הכתבי בני
ישיבה דק"ק פוזנן בזמנן שהיה רבינו המהרש"א זיל רוש מתיבטה שם
ב��פקת המתו הגבירה מרת איידיל שהיתה נ"כ דודתו של ר' מאיר
ofilא הניל אשר היא בנתה ביתה בפוזנן שם הייתה בית ועד לחכמים
והחזקה מבספה את בני היישיבה שם, והיישיבה בפוזנן אשר רבינו
הmarsh"א עמד בראשה על פי המתו הגבירה מרת איידיל נמשכה בערך
עשרים שנה משנת שמ"ה עד שנת שם"ה שאו נפטרת הגבירה ונתבטלה
היישיבה שם. (ורבינו מהרש"א זיל נסע או שם ונתΚבל לירוש ואבד

בק"ק חעלמא ובשנת שפ"ה נתקבל שם לר"מ ואבד בק"ק לובלין ובמוסך
ימיו היה ר"מ ואב"ר בק"ק אוסטרא ונפטר שם בחודש כסלו בשנת שצ"ב
(לפ"ק).

דברי הדורש הכותב בידים רפוח

שלמה בוכער.

ב). וכבר מצינו ראיינו (ירושלמי נדרים ספ"ו) ר' יוזן נשיאה בתב
על ר' חייא בר אבא לחויל הרוי שלחנו לכם אדם גדול ומה הוא גודלו?
שאיינו בוש לומר לא ידעתי ייעש וכן ר"א בן הורקנוס נקרא ר"א הנגדל
יען ובעין כי אמר לא שמעתי על דבר שלא שמע. (סוכה ב"ח ע"א יומא
ס"ו ע"ב).

ג). מצינו פעמים אין ספורות בתלמוד ובמדרשים אשר רבינו ז"ל
נתנו פאורות הקראיה המORGלת בתנ"ך ייחרו לנו קראיה חדשה קראיה
אחרת ואמרו „אל תקרא כך אלא כך“. לפעמים החליפו הנΚודות כמו
אל תקרא שמות אלא שמות (ברבות ז' ע"ב) ולפעמים החליפו גם את
האותיות כמו אל תקרי „וישתבחו אלא וישתבחו“, אל תקרי קברים אלא
קבוצים (גיטין נ"ז ע"ב) ועל ארחות הדבר זה כבר נשאו דברותינו רבים
ובכן שלמים זה בכח זה בכח ואציגם אחד אחד:

א). הרמב"ם במורה נבוכים ח"ג פמ"ג גוזר אומר אשר כל „אל
תקרי“ בש"ס הוא רק על דרך מליצה ושיר, ויל' שם: אמרו ה"לiani
בר קפרא יותר תהיה לך על אונך אל תקרי אונך אלא אונך. מלמד
שם ישמע דבר מגונה יתן אצבעו בתוכ אונך, ואני תהיה אם זה התנה
aczל אלו הסכלים כן יחשוב בפירוש זה הפסוק ושואת היא כוונת ואת
המצווה, והחותד הוא האצבע ואונך הם האזנים, אני חושב שאחד מי
שচכלו שלם יחשוב זה, אבל הוא מלצת שיר נאה מאה, הוחoir בה על
מרה טובה והוא כמו אסור לומר דבר מגונה כן אסור לשמעו וסמן
זה לפוסק על צד המשל והשייר, וכן כל מה שיאמר במדרשות אל
תקרי כך אלא כך וזה עניינו עכ"ל וכנראה כן דעת ר' אברהם בנו במאמרו
על האגדה.

ב). הרוב בעל מקור חיים על מרגלית טובה על הראביע פרשה אמרו הביא בשם מאישטרי וויאל לפתור דבריו הרמב"ם, ועל דברתו בונת על תקורי כך היה, אל תבין במקרא זהה רק ואת בלבד כ"א גם זאת, וכעין זה כתוב הראה ג בעל "הכתב והקבלה" פרשה בא ע"ב ושמתרת את המצוות אדותمامרים זל (מכילתא פרשה בא) אל תקרה כן אלא ושמרת את המצוות, ואמר הגאון הניל זל: "אל תבין במקרא זהה שמרות המצוות בלבד כ"א גם שמרות המצוות", וכאות נראת רעת השלה הקירוש בספרו דף ק"ג ע"ה, גם הנגן המבקר מהר"ץ חיוט בספרו מבוא התלמוד פב"ה ובחדשו לש"ט במש' ר' ר' דף י"ג סותר את דבריו הרמב"ם הניל בראשות צורקות אשר מצינו כי חול' השתמשו לפעמים עם "אל תקרה" להוציא מזה דין חדש עין ר' י"ג ולא נובל לומר גם ע"ז שהוא דרך מליצה ושיר, גם הרוב ר' חיים קעלין זל בספרו קריית התורה צד ה' תפש את הרמב"ם זל בזה ע"ש.

ג). ר' אליהו בחור בהקדמה השלישית בספרו מסורת המסורה נראת דעתו אשר כל אל תקרה שבש"ס הוא שני וחלוות במשמעותו, וחיל' באו להמיר את הקרייה השגורה חלף הקרייה החדש אשר הדשו, על זאת כמו רבים וכן שלמים וחרטו את דבריו כמו מהר"ש ארקווואטי בספרו עדרוגות הבושים והריה' בס' בנין שלטה והרב ר' אשר אנשיל וירמייש בס' סיג לתורה ועוד רבים, והקושיא הגדולה אשר הקשו על דבריו ר' א' הניל היא כי מצינו רבים מן אל תקרה הבאים לשנות את האותיות ועתה אם לקחו הרשון לנפשם ללחכיפ את הנΚודות אבל להחליף את האותיות מידי הרשה למגו, כמו אל תקרה ושננתם אלא ושלשותם (קדושין ל'). עין במקتاب אשר כתוב לי במקצע זה ידו הרוב החכם הר' וועלג הכהן לוייטערבאך היו מדראי האבטיש הנדרש במאוסף „תלפיות“).

ד). בברכות דף ויז': חלף אליו חזיה אידמי ליה בטיעיא, ובאייר רביינו מהרש"א זל דההוא גברא אידמי ליה חבי לאליהו, ושאלני שיב האברך התורני ומשכיל שלשלת היוחסין הר' מרדכי מגאנאונ נ"י בברדייטשוב: באם נאמר דהאי אליו הוא אלהו זלט, האיך לא ידע שהוא ישראל ולא ערבי? והшибוטו עפ"י דבריו הראב"ע בפ' יישלח "כ"י אין הנביא יודע הנסתירות אם לא יגלה לו השם", ומקרה מלא הוא באליישע וד' העלים ממי וכי (עין בס' המסילות דף כ"ו) גם מלאכי מעלה לא ידעו נסתירות אם לא יגלה למו כראיתא בזה"ק פרשה יואר קכ"א ע"ש.

ה). ש"ב היקר הר' אהרן מאנואני נ"י בברדייטשוב שאלני הדברים האלה:

א) לפי דעת רבינו מהרש"א זיל בראש מגילה ג' יונתן בן עוזיאל לא תרגם את התורה והוא נגד חמקובל בידינו.

ב) הרוי עינינו רואות תרגום יונתן על התורה.

ג) בב"ב כ"ה אומר: "ראיתי כתוב בתרגום יונתן פ' פקודתי" והוא סותר את דברי עצמו, עפ"ל.

על הדברים האלה עניתו כזאת:

כבוד ש"ב האברך תורה ומשכיל שלשלת היוחסין הר' אהרן מאנואני נ"י שלום וכט"ס.

על שאלהויך שוב אשיב לך דבר דבר על אופניו:

א) מניה ונמורה בסוד החבימים ונבוניים אשר תרגום יונתן על התורה אשר בידינו לא מידי יוב"ע יצא. (עיין מערכת ספרים להגאון HID"א ערבי ובחידושי הגאון מהר"ץ חוות בשילוחו חגיגת ב"ז ובספריו אמרו אמרי בינה).

ב) עיין מערכת ספרים להגאון HID"א אותן תי הביא דעת מהר"י האגנו בספריו קרבן מנהה סימן נ"ד שכותב דתרגם זה שבידינו על התורה מיו"ע אינו ליב"ע אלא הוא התרגום ירושלמי. (עיין מאמר קדמות ספר הוויה להגאון רד"ל ובמבוא לפרק א' אותן ב' להנ"ל ובם' בקורס התלמוד ערך אונקלוס ויב"ע) והגאון HID"א ג"כ הסכים לזה ע"ש.

ג) גם הגאון HID"א שואל שם בדבריך שתורת דברי המהארש"א אך הוא לא שואל מביב' כי אם ממסכת מגילה עצמה ודא ודא אחת היא ונשאר שמה בצ"ע ולי נראה פשוט לדמי המורגל בפי כל cocci קרייה ועיין בכיווץ בו בהקדמת הבית יוסף בדבר השיבות המוחסת להרמבען זל.

לשכת סופרים

לשכת סופרים *

מכתבים ספרותיים וחווות דעת ראשיו המכמי עמיינו עד ספרי „אמרי שפר“.

ב"ה ע"כ ה' תרנ"ד שעברשין.

לכבוד ירדי החכם היקר והנכבר, המהולל בפי רבניים גדולים,
מו"ה שמואל אבא האראדעツקי הי"ו.

ספרו היקר „אמרי שפר“ קיבלתי ועוד לא התבוננתי בו היטב
כאב עני, וא"ה בחג הסוכות הבעל אתamus מادر להנות בו ולשפט עליו משפט
צדק, אך על דבר אחד אשר רأיתי בו אוירך עתה והוא אשר הבא בשם
מאמר עולם על פסקוק וואמר אבמלך לא ידעתי מי עשה את הדבר הזה
וגם אתה לא הגדר לי וגם אנכי לא שמעתי בלתי היום (בראשית כ"א
כ"ז) ואתה חשבתחו אך לפורת נאה, דע לך כי הוא בתוב עוד בפירוש
האברבנאל והאלשיך על התורה עין בהם ודע עוד כי הוא פירוש יקר
וכי הוא סעיף אחד מהכלל הנדול בකורת תנ"ך הנזכר בתוספה סוטה:
„מי שאמר זה לא אמר זה“, ועל פיהו עמדתי בסוד הרבה מאמרי

* זכמוניס נמלל למי קפל צקס לנטcum סופלייס וסולם מכיל מכמותים קפיאים
להפל צחמי זכמוניס נס מכמי עמיינו וקלתו לרלה חול זמתקף מלפימות זמוכלה
מיוחלת.

תמותיהם אשר בספריו קדשינו, יותר לא אוכל לכתחזב לך עתה ואעשה כן צי למלוי וaber בשלום ובכל טוב כאות נפשך ונפש מוקירך ומיכבדך
יעקב ריבנמאן.

שיל"ת!

בימים האלה ובזמן הזה אשר לומדי תורה ימעטן בעה"ר אין חזון נפרץ ודבר ד' יקר מאה, עליינו לשבח בכפלים את האנשים השרידים אשר ד' קורא הנשארו מיתר הפלטה השוקדים על דלתי התורה בחזקה ומפללים ומסלסים וועשים ציצים ופרחים לתורתנו הק' לבן שמחתי מאי כאשר קבלתי מידידי הרה"ג החו"ב מהור"ר אמר הלפון נ"י ספר,, פעלם לתורה,, וכי שנים ברוחו, חלק א' נקוב בשם,, אמר שפר" מחברו האברך היקר הרב המופלג בתורה ובמדעים בנש"ק מהור"ר שמואל אבא הארגדעツקי נ"י, כולן דרושים יקרים ובכלל במקרא במשנה ובגמרא, וחוברת ב' ,,קונטרם טל אורות" מאת הרב מוה' אברהם מהתני הניל ג"כ דברים יקרים הן בגפת והן בדרושים, לבך גם ידי תכון עצם ואפ' ורואי תאמצם ימצאו חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם כנפש המדבר לכבוד התורה ולומדיה ומצפה לישועת ד' בקרוב הכותב וחותם היום יום ד' ט"ו אדר ראשון תרנ"ד פה בראי

הק' אברהם בנימין קליגנער
בה"ג מהרש"ק זל.

ב"ה אדר"ח אדר שני תרנ"ד לפ"ק.

שלום וכט"ס לכבוד יידי אהובי כנפשי הרב החכם הגדול סוע"ה
אב בחכמה וביראת הש"ית ורך בשנים מהור"ר שמואל אבא הארגדעツקי הי"ו.
ידי יקורי! קיבלתי ספרך היקר,, אמר שפר" ומצאתי שם דברים

טוביים וראויים להאמר וראויים למי שאמרם כי רוח טהור נספה בך ונגש בהם, ובמה שתמזה בספרך סימן ה' על המדרש פליאה על פסוק מה בצע וכו' נהרג את אחינו ונברך ברכת המוציא, לפי דעתינו פירוש המדרש הוא, כי ידוע מאמר חז"ל בפס' ברכות בעל הבית בוצע ואורת מביך וכוונת המדרש על אשר ישבו אחיו, יוסף לאכל להם ויהודה אמר איך נוכל לבצע ולברך ברכת המוציא בעת אשר גמרנו להרוג את אחינו ונחיה מן ובוצע ברך נאץ ד". ואגב אורחה עיר מה שאמרו חז"ל (שם) ואורה מברך כדי שיברך לבעל הבית, בודאי סמכו על דברי התורה שכחוב ואכלה ושבעת וברכת את ד' אליה, ודרשו מלהת "את" לרבות בעל הבית המכנים אורחה. והנה אביע לך תורתינו עברו ספרך הנ"ל והוא רעווא שתשוב לאיתנך להגות בתורה וחכמה באות נפשך ונפש יידיך המכברך ומוקירך כרום עריכך בלונ"ח

דר. יוסף יצחק קאבק
חו"ק אינטנסיברוק יע"א.

ב"ה, ד' בחדש אדר שני תרנ"ד דראהא ביטש.

ליידי יקר רוח איש תבונה, אוהב ודorous תושיה, החכם השלם,
חוקר נפלא בשית מוהר"ר שמואל אבא הארעדעצקי הייז. אומר שלום
מרחוק בלב קרוב!

הנה לפני ספרך היקר,, אמריו ספר", אשר אשימים מעוני בו, וגם כי סבכוני מכל עבר ופנה מניעות שונות אשר יעיצרו בעדי מלהנות בעוני מדע — לכבודך יידי נערתי חצני ואשתעשה בדבריך היקרים, כאמור כתוב (תהלים ע"ה) כי אקח מועד אני משירים אשפוט, הרצון הגבר בעת ישפט על ענן להחות דעתו נקל לו לחטא נגד האמת כי אין אדם רואה חובה לעצמו ומאשר אין איש אותו לו,, לא כן" ידמה בלבבו כי אמת יήגה החב, מה גם אם רוב שרעפו בקרבו, ועתהתו אין בירוי לחkor ולדרוש חיטב אחר הדבר לזרות או להבר, ימחר ייחיש אמרותיו ויעות הישרה, ע"כ יאמר המשורר: כי אקח מועד למן יוכל לחשב על הענן או,, אני" גם כי יהיה אך לבדו כלל זה משירים אשפוט, וכדומה לו אחוייל (ברכות כ') מתון מתון ארבע מאה וויא שוויה. —

ובדרך כלל דבריך טובים ונכבדים וכבר ראו גודולים ספרך יהללו בשעריהם מעשיך, רק אחת הנני להעירך כי מהווים ולהלאה אם תוכזיא

פרו מחשיבותך לאור באל תרכיב לראשי הקוראים חכמת הקבלה עם חכמת
הgalיה, הנסתירות ליהודי סגולה לבה, ואין לרוב דורשי תושיה עסק בהם
ואם בימי חכמי הש"ס ראו בני עליה שהמה שתקפו הצרות ועל גנות ובני „שם“
נענין אבתריהו בדור יתום זהה שתקפו הצרות ועל גנות ובני „שם“
למשל ושניתה לבני „בלי שם“, האנטיסemitים גבר בארים, די לנו להגות
בתורה הנගית לנו ולבנינו אשר מפה אנו חיים, ולוי מה יקרו דבריו החוקר
האלחי בעל עקרות יצחק בראש פירושו לשיר השירים אלה דבריו: הסכימו
כל החכמים לתלות בו עינם בעיוניהם איש איש ממלאכתו אשר מהה
עוושים ומיוחדים בה, וכשה יתהלך חכם בחכמתו, מקובל בקבלתו וכו',
האמנים כי מה שידובר בו מהכמי הקבלה בו סתום וחתום לא יוועל כי
אם להודיע יהודיע ל יודע שיודע לא זולת ומרגלא בפומיהם, והמשיכיל
יבין וכו' עכלה. ועתה אשובה עירך בדבר שאלתך למאמר זל (מנילה
יח) מנין שקרה הקב"ה ליעקב אל וכו' לא ידעת מיודיע בחורת יהודיע
לשאול על אנדרה זו יתר מכל אגדות אחרות המבhillות יותר, וכבר עמלו
מפורשים בבאור זה, יותר תשוב התפלא בב"ב (פ' ע"ט בסופה) אריל
ויקרא לו אל אלהי ישראל, אמר אתה אלה בעליונים ואני אלה בתתונים,
ורצה לומר בזה כי ויקרא לו יוסב על יעקב שקרה לעצמו אל אלהי
ישראל (עין מתנת כהונה) ולא התבוננתי שם פירוש מהרו"ז שהוקשה לו
דמ"ש ויקרא לו אל אלהי ישראל הרוי שייחד הקב"ה שמו על יעקב בחיו אין
הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחיים (בר פציג'ר ושם א"י אין הקב"ה
מייחד שמו על בריה כשהיא חי) ע"כ דרש עפ"י מדת ל"א ויקרא
ישראל לו אל אלהי, שהשיות הוא אלהי העליונים ותתונים, איך יתאימו
דבריו עם מ"ש במדרש שם,ADRVAה שם מסיים המפרש, ר"ה בשם ר"ל
אמר אפי' חון הנסתת אינו נוטל שרה לעצמו ואתה היה נוטל שרה
לעצמך מהר בתק' יוצאה ומתענה הה"ד ותצא דינה בת לאה, הרוי שייעקב
קרה לעצמו אל ולא שהשוי קראו וכן איתא בבר' פציג' הקבצו ושמעו
בני יעקב וכו' ור' פנחס אמר אל הוא ישראאל אביכם, והוא עפ"י דרישתם
במנילה שהקב"ה קראו אל, ולדעתי לא הסתור אנדרה זו למאמר שהבאתי
שאי הקב"ה מייחד שמו על בריה כשהיא בחיים, כי שם הסים אלא על
בעל יסורים ע"ש ויעקב היה בעל יסורים. ובעיר הבنت שקרה השם אל
לא אדע הפלא, הלא משה נקרא איש אלהים (תהלים צ) ובם' הגדורים
מכל יופי להח' ר' מנחם המכונה בוניופום: (אות א' שער א') אלקי
הוא האדם העובר גבול סוגו בטוב והשבח והעלוי, ומפליג בתבונה הזאת,
והוא אשר ראי שיתאר בשווא המעליה העוליה למעלה מן הטבע האנושי...
ומצינו במשה שלא יכולו להביט בפניו כי קרן אור פניו, וחול' אמרו (ביב'
נ"ח) שופריה דרב מעין שופריה דר"א, ודרא"א מעין דיעקב א"ה ודייעקב
א"ה מעין דארה"ד וראה"ר מעין דשכינה, וכוננתם כי נזכר החומר
ונתחפק הלבוש הגשמי ברוחני והמשיכלים כאלה יזהרו כזהר הרקיע אויר
יקרות ורוע לזריק, ויעקב אבינו בשופריה היקל לו לבוא בסוד ד' ולחיות
באל אלים עד שאמרו עה"כ (שב כ"ב) מושל באדם צדיק מושל וראת
אליהם, אני גוזר גזירה והוא מבטלה, הרוי שייחסו להאדם בתור המעליה

היבולת והבחה הזה, וע"ב השופטים אשר להם בח גבורה לצות צו נקראים „אלhim“ כמה"כ (שםות כ"ב ח) אשר ירשון אלhim, ואסף אמר (תהלים ס"ב) אלhim נצב בעדרת אל בקרב אלhim ישפט וכוי אני אמרתי אלhim אתם וכוי ויען כי אמרו במנלה שם אר"י המספר בשבחו של הקב"ה יורה מדי נערך מן העולם וכוי סטם דכלא משתווא וכוי הביא אח"כ מימרא דר"א אמר ר' אליעזר מנין שקרה וכוי כי לא אבו לפרש שיעקב קרא להשם אל אלהי ישראל באשר יהיה מרבה בספר בשבחו ותוארים ומוטב לפреш שהקב"ה קרא ליעקב בן.

ובהתפדר מר לכבוד דורך הרב הגאון מוהרי"ר מרドבי שמואל ז"ל דבריך ננסים ללבי, ובספריו „מנחת ערב“ אשר שלחתי לכבודך דברתי ג"כ על עניינים אלו במקומות שונות.

הודעוני נא ואדרעה אם באו כבר לדרך הספרים ילדי רוחי, ואם קראת בהם ומצאת בהם עונג או נגע, ואני לא אקצוף عليك אם תאמר שניתי ועל כל פשעים תכסה אהבה. — וההני יידרך דוש' ושלום תורה מכברך ומוקירך ברום ערכך
ועליג הכהן לוייטערבאך.

הערות אחדות לספרי אמרי שפר.

א). בספרי אמרי שפר באמרות תהורות סימן ג' בארתוי כונת המדרש (בראשית ר'כה פ"ט) „בתורתו של ר' מאיר מצאו כתוב והנה טוב מאר והנה טוב מות“, אשר בתורתו שבtab ר' מאיר לעצמו מצאו כתוב בಗליונותיו או בלחותיו שברכבה בהם כען העורה על פסוק והנה טוב מאר, המלות האלה „טוב מות“ (עיין שם בספרי פירוש הדבר), אחר כתבי זאת מצאתי אשר כונתי לכונת הנוראים הלא מה הганון החוקר הנודע שיר בספריו ערך מלין ערך אגדה והתייר הגדול המבקר הנורא מורה אה"ו בספריו דור דור ודורשו ח"ב צד ק"ג.

ב). בספרי הניל באמרות תהורות סימן ו'ו העתקתי דבריו הרב ר' שלמה הלי הוקן בספריו דבריו שלמה אשר הביא בשם החכם סאלאן כי או אפשר שיקרא האדם מאושר כל שעורנו חי מפני שתהנוכות הומן ותמורתו מתמידות ורבות עדשמי שהוא היום מאושר אפשר שכור בוקר יזרח שמש והוא קשי יום כי הומן יבוגד בו להרים העטרה. אחר כתבי זאת מצאתי אשר גם אריסטו בספר המדאות מ"א הביא ואת בשם של החכם סאלאן גם רבינו סעדיה גאון במבוא בספר הגלי (נדפס באוצר הספרות ש"ד) אומר בכמה וכמה דבריו: „לפניהם מות אל תאשר גבר כי באחריותו יתנבר איש“ ווש"ח טוב אחרית דבר מראישתו וכו' (קהלת).

ג). שם בספריו הנקל באמורות טהרות סמי יי"ד הבatoi מעקידת יצחק שער פ"ד ואברבנאל פ' כי תsha „אשר שלמי הצורה הם חלווי החומר“, והנה גם הרמב"ם במורה נבוכים ח"ג פנ"א גוזר אומר כן, גם הראב"ן ב„מאמר השכל“ אומר: „חרבן הנפש בתיקון הגוף וחרבן הגוף בתיקון הנפש.“

שמעאל אבא הארעדעקי

בל"א הרב החסיד בנש"ק מוויה יוסף משה זלה"ה.

850.